

Manuscript of
John W. I.
1864

Vodnikova KRAJNSKA PISMENOST

okrajšana

za

male šole.

Jvan Urhovec

Velja zvezana s herbtom od kože 7 kr.

(Na prodaj per c. k. magistratu v Terstu, per glavnih soseskah na Primorskim
in pri pooblastenih prodavateljih v Terstu.)

V Terstu.

VLADARSKA TISKARNICA.

1854.

18

Munster Joseph
Richardson II. L. I. O.

1864.

63732

V javnih šolah se imajo upotrebovati samo predpisane knjige, na katerih je natisnjen pečat šolskiga zaloga, razun posebniga dovoljenja ministerstva bogočastja in uka; in te knjige se ne sme dražje prodavati, kakor je na prvi strani zaznamvano.

V v o d.

Pismenost je znanje svoj jezik prav govoriti in pisati.

Pismenost uči tadaj prav govoriti in pisati.

Za pisanje je treba znati čerke; za govorjenje je treba znati vsaktere besede in njih vezanje mej seboj.

Za tega voljo govori pismenost nar poprej od *čerk*, potem od *besed* in njih *vezanja*.

Pervi odsek.

Čerke.

Pervo poglavje.

Njih število in pomen.

§. 1.

Mi imamo pet in dvajset čerk, in so te:
a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r,
s, š, t, u, v, z, ž.

Ene teh čerk imajo same za se svoj glas, in jih zavoljo tega *glasnike* imenujemo.

Druge nimajo same za se glasa, in se li s glasniki združene zamorejo slišati; take čerke imenujemo *soglasnike*.

Glasniki so: a, e, i, o, u.

Soglasniki so vse druge čerke.

§. 2.

E je trojni: brezglasen, in sicer 1) e popolnoma brezglasen, kadar se tako izreče, da ne vemo, je li a, e, i, o ali u, postavim: *človek*,

raven. 2) Ostro-brezglasen, kakor v besedah: *ves, pes, gerd.* 3) Potegno-brezglasen, kakor v besedah: *smerti, perta, gerda.*

Tesen é se izreče s perpertmi ustmi, postavim: *osa jè mèd.*

Širok è se izreče na široka usta, in je ostro-širok postavim: *osa jè mèd muhami, kmèt, zèt;* potegno - širok, kakor: *bêrem, nêsem, žgêmo;* in širok brezglasen, kakor je e v drugim zlogu ravno tih besedi.

O je pa dvojni: ó tesen kadar se izreče kakor v besedi *móz;* in ò širok, postavim: *vôda, ôče.*

§. 3.

Kadar je soglasnikama *l* in *n j* perstavljen, ju je treba bolj mehko izreči, postavim: *ljubi vse ljudi; njih konj je manj vredin, ko naš.*

c po novim pravopisu izgovarjamo, kakor po starim *z;*

č izgovarjamo, kakor po starim *zh;*

s " " " " *f;*

š " " " " *fh;*

z " " " " *s;*

ž " " " " *sh;*

kakor: *cena, čelo, senca, šola, zima, žalto, bëri*
kakor po starim: *zena, zhelo, senza, fhola, sima, shatto.*

Drugo poglavje.

Zlog.

§. 4.

Kadar eniga ali več soglasnikov s enim glasnikom izrečemo, je to *zlog*, postavim: *ti, mi, dans*.

Besede so sestavljene iz eniga ali več zlogov, postavim: *zi-da-na hi-ša*. Beseda *zidana* ima tri zloge, *hiša* dva, *dans* eniga.

Besede so tadaj *enozložne*, kadar obstoje li iz eniga zloga; so tudi *dvazložne*, *trizložne*, in *večzložne*, kadar imajo dva, tri ali več zlogov.

Drugi odsek.

Besede.

§. 5.

Naš jezik ima osem plemen besedi, ktera so deli govorjenja. Ta so:

1. Ime.	4. Glagol.	7. Vez.
2. Perlog.	5. Predlog.	8. Medmèt.
3. Zaime.	6. Narečje.	

Pervo poglavje.

Ime.

§. 6.

Ime je beseda, ktera kaže osebo ali stvar, postavim: *Peter, Drejče, bukve, klobuk.*

Imena so *narečivna* ali *splošna*, ktera se perložijo več osebam ali stvarjem, kakor: *človek, šolar, otrok, hiša.*

Druga *imena* so *lastna*, to je, taka, ktera se eni sami osebi ali eni sami stvari perložijo kakor: *Adam, Pavle, Soča, Gorica.*

Imena imajo spol, število, padež in sklanjanje,

Spol.

§. 7.

Slovenska imena so trojniga spola: možkiga, ženskiga in sredniga.

1. *Možkiga spola* so vsa možka in njih opravilna imena, postavim: *brat, oče, stric, starašina, vojvoda, vojak.*

Možkiga spola so tudi brez razločka vsa tista imena, ktera se končajo s j, c, g, h, k. S drugimi soglasniki se pa končajo možka in ženska imena.

2. *Ženskiga spola* so vsa ženska in njih opravilna imena, kakor: *mati, sestra, teta, perica.*

Ženskiga spola so tudi vsa tista imena, ktera imajo na koncu a, ast, ost, ust, azen, ezen, ev in ov, kakor: *voda, riba, tica; čast, učenost, čeljust, perkazen, ljubezen, mlev, cerkev ali cerkov, itd.*

3. *Sredniga spola* so tista imena, ktera imajo na koncu o ali e, kakor: *teló, nebó, tèle, téme* itd.

Opomba.

Vender je tudi veliko imen, ktera se ne ravnaajo po teh pravilih. Tako so možka: *deklič, Anže, Janko, hrast*, in več takih; ženska pa so: *basen, dlan, gos, jéd, klop, laž, moč, nit, obist, pamet, ral, skerb, šet, téč, uš, vas, zibel, žerd*, itd. *Dekle* pa je sredniga spola.

Število in padež.

§. 8.

Imena imajo troje število: *edinje*, kadar je ena sama oseba ali stvar, kakor: *oče, mati, konj, hiša*; *dvojstno*, kadar je dvoje oseb ali stvari, kakor: *oba brata hodita v šolo*; *množno*, kadar so tri osebe ali stvari, ali pa njih več, kakor: *ljudje, otroci, hiše, mesta*.

§. 9.

Imena na koncu lahko pregibamo, in te pregibe imenujemo padeže, kakor bi rekli, kako beseda na koncu pada.

Padežev je per nas šest:

1. Imenovaven.	4. Toživen.
2. Rodiven.	5. Skazaven.
3. Dajaven.	6. Storiven.

Sklanjanje.

§. 1 0

Ime po teh padežih na koncu pregibati imenujemo *ime sklanjati*.

Sklanjanja so štiri, eno za moške, eno za srednje in dve za ženske imena.

Možka imena živih stvari imajo *edinji toživni padež* enak *rodivnimu*, imena neživečih stvari pak enakiga *imenovavnimu*, sicer niso med seboj nič razna.

Imena s koncam *j, lj, nj, ž, š, č*, imajo v sklanjanju rade *ev, em* in *ema* namest *ov, am* in *ama*.

Po katerem sklanjanju se ime pregibati ima, se spozna iz spola in iz rodavnega padeža edinjiga števila.

I. Sklanjanje.

§. 11.

Edinje število.

Živih.

Neživih.

1. rak,
2. raka,
3. raku (i),
4. raka,
5. per raku (i),
6. s rakam.

1. kraj,
2. kraja,
3. kraju (i),
4. kraj,
5. per kraju (i),
6. s krajam (em).

Dvojstno.

1. raka,
2. rakov,
3. rakama,
4. raka,
5. per rakih (ama),
6. s rakama.

1. kraja,
2. krajov (ev),
3. krajama (ema),
4. kraja.
5. per krajih (ama ema),
6. s krajama (ema).

Množno število.

1. raki,
2. rakov,
3. rakam,
4. rake,
5. per rakih,
6. s rakmi.

1. kraji,
2. krajov (ev),
3. krajam (em),
4. kraje,
5. per krajih,
6. s krajmi.

O p o m b e.

a. Imena možkiga spola se vsa po tem sklanjanju pregibajo, in dobijo po tem takim v rodavnem padežu edinjiga števila na koncu a.

b. Imena s brezglasnim *e* ali *i* pred soglasnikam v končnem zlogu imenovavniga padeža opuščajo po navadi ta *e* ali *i* v drugih padežih, kakor: *pévic*, *pevca*, *prijatelj*, *prijatla*, *bóben*, *bobna* itd.

Taka imena tudi nimajo množniga storivniga s koncam *mi* temuč s *i*, kakor s *posli* namest s *poslmi*; kar tudi zavoljo lepšiga glasa per drugih imenih delamo, posebno kadar pred njimi perlog stoji, postavim: s *lépimi raki vam postrežem*.

c. Nektera s koncam *elj*, zlasti pa ptuja imena, zad za *l* perstavlja jo še *n*; postavim: *rábelj*, *rabeljna*, *Mihelj*, *Miheljna*.

d. Imena s koncam *ar*, *er*, *ir*, *or*, *ur*, jemljejo rada po vsih drugih padežih zad za *r* en *j* k sebi, kakor: *séver*, *séverja*; *pastir*, *pastirja* itd.

e. *Otrók* ima v rodivnem dvojstniga in množniga števila *otrók*, in v imenovavnem množnem *otroci*.

f. Imena, ktera se končajo s *e*, dobijo v drugih padežih en *t*, postavim: *oče*, *očeta*; *Anže* *Anžeta*.

g. Množno ime *ljudje* se tako le sklanja: *ljudje*, *ljudi*, *ljudém*, *ljudi*, per *ljudeh*, s *ljudmi*. Tako pravimo tudi: *možje*, *lasje*, *dolgje*, *volcje* itd.; v toživnem pa *može*, *lasé*, *dolgé* itd.

h. Enozložna možka imena veči del v dvojstnem in množnem številu zloge pomnožijo, kakor: *Bog*, *Bogá*; dvojstn. *Bogá* ali *Bogóva*; množn. *bogovi*. Tako se sklanja tudi *dolg*, *dom*, *duh*, *kos*, *mož*, *rog*, *zob*, *volk*, *voz*.

Ravno tako grejo tudi: *méh*, *dar*, *glas*, *god*, *grad*, *hlád*, *jež*, *kal*, *kap*, *kert*, *klás*, *kvas*, *lan*, *led*, *mah* itd., samo de rodivniga edinjiga imajo radi na *u*.

Ali *tat*, *las*, *noht*, *tast*, *trak* pomnožijo zloge večkrat tudi v edinjim številu, kakor: *tat*, *tatú*, *táta* ali *tatóva* itd.

i. *Dan* se posebej tako le sklanja: edin. *dan*, *dnèva* ali *dné*, *dnevu*, *dan*, per *dnevu*, s *dnevam*;

dvojst. *dneva, dnev, dnema, dneva*, per *dneh*, s *dnema*; množno: *dnevi, dni, dnem, dni per dneh*, s *dnemi*.

II. Sklanjanje.

§. 12.

Edinjje.

1. delo,	1. lice,
2. dela,	2. lica,
3. delu (i),	3. licu (i),
4. delo,	4. lice,
5. per delu (i),	5. per licu (i)
6. s delam.	6. s licam.

Dvojstno.

1. dela (i),	1. lica (i),
2. del,	2. lic,
3. delama,	3. licama,
4. dela (i),	4. lica (i),
5. per delih,	5. per licih,
6. s delama.	6. s licama.

Množno.

1. dela,	1. lica,
2. del,	2. lic,
3. delam,	3. licam,
4. dela,	4. lica,
5. per delih (ah),	5. per licih (ah),
6. s delmi.	6. s licmi.

Vse imena srednjiga spola se takó sklanjajo, in dobijo v rodivnem edinjim na koncu *a*.

O p o m b e.

a. Imena s dvema soglasnikama pred končnim glasnikam dobivajo v rodivnem dvojstnem in množnem mej oba soglasnika *e*, kakor: *naročje, naročej*,

sedlo, sedel, pismo, pisem itd. Ali imena s koncam *lje*, imajo po vpravi *lj*, kakor: *poljé, polj* itd.

b. Imena s koncam *e, le, te* prijemajo po vsih drugih padežih k sebi *t*, kakor: *dekle, dekleta* itd. Tako tudi: *tele, dete, jagne, revše* itd.

Konci *me* prijemajo pa *n* k sebi, kakor: *ime, imena, teme, temena*.

c. *Drevo, kolo, pero, slovo, telo*, imajo: *drevesa, kolesa* itd.

Čudo ima *čuda* in *čudesa*; *nebo, neba* in *nebesa*; *uho, uha* in *ušesa*.

d. *Oko* ima *očesa* itd. V množnim ima pak *oči*, in hodi po ženskih sklanjanjih.

§. 13.

Ženska imena se končajo v edinjim rodinjem na *e* ali *i*, in se takóle sklanjajo.

III. Sklanjanje.

Edinje.	Dvojstno.	Množno.
1. riba,	1. ribi,	1. ribe,
2. ribe,	2. rib,	2. rib,
3. ribi,	3. ribama,	3. ribam,
4. ribo,	4. ribi,	4. ribe,
5. per ribi,	ô. per ribah,	5. per ribah,
6. s ribo.	6. s ribama.	6. s ribami.

O p o m b e.

a. Po ti podobi hodijo vsa ženska imena s koncam *a*, kakor tudi: *breskev, britev, bukev, cerkev, jablan, lakot, molitev, nastel, osonj, obutev, ostrev, pišal, postrev, povodenj, praprot, redkev, zabel*.

b. Tudi imena tega sklanjanja medstavljajo v rodivnem dvojstnem in množnem mej dva soglasnika *e*, kakor: *luknja*, *lukenj* itd.

c. *Ovca* ima v zgor rečenih rodivnih *ovc* in *ovac*; *beseda* ima *beséd* in *besedi*.

d. *Gospá* se takóle sklanja:

edinje: *gospá*, *gospé*, *gospéj*, *gospó*, per *gospéj*,
s *gospó*;

dvojstno: *gospé*, *gospá*, *gospéma*, *gospé*, per *gospéh*,
s *gospéma*;

množno: *gospé*, *gospá*, *gospém*, *gospé*, per *gospéh*,
s *gospémi*.

§. 14.

IV. Sklanjanje.

Po četertim sklanjanju hodijo vsa ženska imena, ki imajo kak soglasnik na koncu in delajo rodivniga edinjiga na *i*, kakor:

1. Večzložna:

Edinje.	Dvojstno.	Množno.
1. žival,	1. živali,	1. živali,
2. živali,	2. žival,	2. žival,
3. živali,	3. živalima,	3. živalim,
4. žival,	4. živali,	4. živali,
5. per živali,	5. per živalih,	5. per živalih,
6. s živaljo.	6. s živalima.	6. s živalmi.

a. Po ti podobi sklanjamo tudi enozložne *luč* in *pot*, kakor množno ime *persi*.

b. Nasledna imena izpušajo brezglasen *e* v pregibih, in izhajajo v edinjim storivnim na *ijo*,

in v množnem dajavnem na *am*: *berev*, *misel*, *pesem*, *verv*, in vsa s koncam *azen* in *ezen*, kakor tudi *gosli*, *jasli*, *svisli*.

§. 15.

2. *Enozložna* ženska imena se pa takole sklanjajo.

Edinje.	Dvojstno.	Množno.
1. ped,	1. pedi,	1. pedi,
2. pedi,	2. pedi,	2. pedi,
3. pedi,	5. pedéma,	3. pedem,
4. ped,	4. pedi,	4. pedi,
5. per pedi,	5. per pedih	5. per pedih
	(pedéh),	(pedéh),
6. s pedjo.	6. s pedema.	6. s pedmi.

a. Takó sklanjamo *duri*, *sani*, tudi *oči*.

b. *Kri* ima *kervi* itd.

O p o m b a.

Imena *mati* in *hči* imata posebno sklanjanje:

edinje: *mati*, *matere*, *materi*, *mater*, *per materi*,
s *materjo*;

dvojstno: *materi*, *mater*, *materama*, *materi*, *per materah*,
s *materama*;

množno: *matere*, *mater*, *materam*, *matere*, *per materah*,
s *matermi*.

Ravno tako: *hči*, *hčere*, *hčeri* itd.

Drugo poglavje.

Perlog.

§. 16.

Perlogi so besede, ktere imenam perlagamo, za pomenitev, kakšine so tiste osebe ali stvari

o katerih govorimo; postavim: *kruh je dóber, tepka je sladka, zele je kisló*; tako tudi *ljubi oče, ljuba mati, ljubo dete*.

Perlog se spozna, če se mu lahko perstavi ime *človek* ali *reč*, postavim: *vesel je perlog*, ker se lahko reče: *vesel človek*.

§. 17.

Vsi perlogi imajo troji spol, troje število, šest padežev in troje sklanjanje, to je, za vsaki spol eniga. Se pa takóle pregibajo:

E d i n j e.

Možko.

1. lep,
2. lepiga,
3. lepimu,
4. lepiga,
5. per lepim (imu),
6. s lepim.

Žensko.

1. lepa,
2. lepe,
3. lepi,
4. lepo,
5. per lepi,
6. s lepo.

Srednje.

1. lepo,
2. lepiga,
3. lepimu,
4. lepo,
5. per lepim
6. s lepim.

D v o j s t n o.

1. lepa,
2. lepih,
3. lepima,
4. lepa,
5. per lepih,
6. s lepima.

1. lepi,
2. lepih,
3. lepima,
4. lepi,
5. per lepih,
6. s lepima.

1. lepa,
2. lepih,
3. lepima,
4. lepa,
5. per lepih.
6. s lepima.

M n o ž n o.

1. lepi,
2. lepih,
3. lepim,
4. lepe,
5. per lepih,
6. s lepimi.

1. lepe,
2. lepih,
3. lepim,
4. lepe,
5. per lepih,
6. s lepimi.

1. lepa (e),
2. lepih,
3. lepim,
4. lepa (e),
5. per lepih,
6. s lepimi.

O p o m b e.

a. Perlogi v možkim spolu dobijo v edinjim imenovavnim *i* na koncu, kadar so s imenam zrašeni, postavim: *sladki koren*. Kadar pa li násebno per imenu stojé, tega *i* na koncu ne dobijo.

b. Perlog *rad* ima sam imenovavni padež po vsih treh številih, to je, edinje: *rad, rada, rado*; dvojstno: *rada, radi, rada*; množno: *radi, rade, rada*. Tako tudi *nerad*.

c. Perlogi *popolnim, péš, rés*, so nesklanjavni in veljajo za vse tri spole.

Taš ima sam imenovavni *taš, tša, tše*, ali *tašà, tašè*; vendar *tašč* se po vpravi sklanja.

d. Večzložni perlogi izpušajo glasnik mej dvema ali več soglasniki, kakor *bolen, bolna, bolniga; gorik, gorka, gorkiga* itd.

e. Perlog se mora skladati s svojim imenam v spolu, številu in padežu, kakor: *vidim lepiga konja. Imam nov klobuk.*

Stopnje merjenja.

§. 18.

Perlogi imajo tri stopnje merjenja, *stavno, sodnjo* in *presežno*.

Stavna stopnja je, kakor je perlog sam na sebi, kakor je, postavim: *lep, slab*.

§. 19.

Kadar dve stvari mej seboj permerjamo in sodimo, storimo sodbo, de je ena ali višja ali nižja proti drugi. Perlog v stanu takiga permerjenja ima *sodnjo stopnjo*.

Perlog se postavi v sodnjo stopnjo, če se v edinjim ženskim imenovavnim *a* zaverže, ter zlog *ši*, *ji*, *eji* ali pa *iši*, *eji*, *ejši* perstavi, kakor: *lep-a*, *slab-a*, *srečn-a*, imajo *lepši*, *slabši*, *slabji*, ali *slabeji*, *srečniši*, *srečneji* ali *srečnejši*.

Predlogi, ki imajo pred *a*, čerke *m*, *n*, *r*, jemljejo radi k sebi *eji*, ali *iši*, kakor: *hrom-a*, *hromiši* ali *hromeji*; *len-a*, *leniši*.

O p o m b e.

a. *Bel* ima *belsi* in *belejši* in *beleji*, *svet* ima *svetejši* in *sveteji*.

b. *D* prejde v *j*, postavim: *mlad-a*, *mlajši*. *rad-a*, *rajši* ali *raji*. Ako je pred *d* še en soglasnik, se *d* clo izpusti, kakor: *terd-a*, *terši* ali *terji*; *gerd-a*, *gerši* ali *gerji*.

c. *St* prejde v *šji*, kakor: *čist*, *čišji*, tudi *čistejši* in *čisteji*. *Prost* ima *prostejši* in *prosteji*.

d. *G* se spreminja v *jši* ali *ji* ali *žji*, kakor: *drag*, *drajši*, *draji* ali *dražji*.

e. *dk* in *tk* izpušata *k*, *d* in *t* spreminjata v *j*, in jemljeta k sebi *ši* ali *ji*; *tk* se tudi kakšinkrat premeni v *čji*, postavim: *sladk-a*, *slajši* ali *slaji*; *krat-ka*, *krajši*, *kraji* ali *kračji*.

f. *Grenik* ima *greneji*; *tanek*, *tanjši*; *širok*, *širji*; *mehik*, *mečji*; *visok*, *višji*; *nizek*, *nižji*; *težik*, *težji*; *lahek*, *ložji* itd.

g. Nevpravne sodnje so: *berhek*, *gorši*, *gorji*; *dober*, *boljši*, *bolji*; *dobro*, *boli*; *dolg*, *daljši*, *dalji*; *majhin* in *mali*, *manjši*, *manji*; *velik*, *veči*, *vekši*; *vbog*, *vbožniši*, *vbožneji*.

§. 20.

Presežna stopnja je, kadar perlogov pomen na nar višjo stopnjo povzdignemo, takó de druge v tem preseže.

De presežno stopnjo storimo, predstavimo sodnji stopnji besedico *nar* ali *naj*, kakor: *nar lepši, naj rajši*.

Presežno stopnjo tudi storimo, kadar k stavni stopnji predstavljamo besede: *prav, clo, silno, močno*, postavim: *prav lep, clo star, silno močen, močno bogat*.

Sodnja stopnja se takóle pregiba:

E d i n j e.

*Moško.**Žensko.**Srednje.*

1. lepši.	1. lepši,	1. lepši,
2. lepšiga,	2. lepši,	2. lepšiga,
3. lepšimu,	3. lepši,	3. lepšimu.
4. lepšiga (lepši),	4. lepši,	4. lepši,
5. per lepšim,	5. per lepši	5. per lepšim,
6. s lepšim.	6. s lepši.	6. s lepšim.

D v o j s t n o.

M n o ž n o.

1. lepši,	} za vse tri spole.	1. lepši,	} za vse tri spole.
2. lepših,		2. lepših,	
3. lepšima,		3. lepšim,	
4. lepši,		4. lepši,	
5. per lepših,		5. per lepših,	
6. s lepšima,		6. s lepšimi,	

O p o m b a. Nekteri pregibajo tudi ženski: *lepša, lepše* itd., in nekteri pregibajo sodnjo stopnjo kakor stavno.

Številna imena in perlogi.

§. 21.

Številna imena so tista, s katerimi štejemo; so tudi perlogi, kadar jih drugim imenam perložimo.

Pervoobrazna števila so, ktera odgovarjajo na prašanje: *koliko?* kakor: *edin, dva, tri,* itd.

a. *En, ena, eno* sklanjamo po podobi *lep*.

b. *Dva* se pa tako le pregiba.

Mož. in sred:

Žensko.

1. dva,
2. dveh,
3. dvema,
4. dva,
5. per dveh,
6. s dvema.

1. dve,
2. dveh,
3. dvema,
4. dve,
5. per dveh,
6. s dvema.

Tako tudi sklanjamo *obá, obé, obá; in obadva, obehdve* itd.

c. *Tri* sklanjamo tako:

1. trije za *možko*, tri za *srednje in žensko*.
 2. treh,
 3. trem,
 4. tri,
 5. per treh,
 6. s tremi,
- } za vse tri spole.

d. *Štiri* sklanjamo tako:

1. štirje *m.* štiri *ž. in sr.*
 2. štirih,
 3. štirim,
 4. štiri,
 5. per štirih,
 6. s štirimi,
- } za vse tri spole.

e. *Pet, šest* itd. do *devet in devetdeset* se po nasledni podobi sklanjajo:

1. *pèt,*
2. *pètih ali petéh,*
3. *pètim ali petém,*
4. *pet,*
5. *per petih, ali petéh,*
6. *s petmi, petimi ali petémi.*

f. *Sto* ne sklanjamo. *Jezar, tavžent, tisuč* so možka imena in jih sklanjamo po podobi *rak*.

g. *En in dvajset* itd., sklanjamo le v zadnji besedi, kakor: *en in dvajsetiga, en in dvajsetimu, ali dvajset in eniga* itd.

O p o m b a.

Pet in vsa druga pervoobrazna števila naprej so v imenovavnim in toživnim padežu prava imena; v drugih padežih pa so perlogi.

§. 22.

Redovna števila odgovarjajo na prašanje: *koliki?* kakor so: *pervi, drugi, deseti, dvajseti* itd.

Vsa redovna števila so perlogi in hodijo kakor *lep*.

§. 23.

Plemenivna števila odgovarjajo na prašanje: *kolikéri?* in so: *sam ali en sam, dvoji, troji, čvetéri, petéri, stotéri* itd.

§. 24.

Ponavljavna števila odgovarjajo na prašanje: *kolikokrat?* kakor: *enkrat, dvakrat, trikrat, desetkrat, stokrat* itd.

§. 25.

Množivna števila kažejo, kolikoršna je kakšna stvar: taka so: *edinji, dvojstin, trojstin, čvetirnji, petirnji, desetirnji, množin*, itd.

Te sklanjamo po podobi *lep*.

§. 26.

Nedoločna in **splošna** števila pomenijo sploh neko množico, taka so: *noben* ali *nobedin*; *ves, vsa, vse*; *pol, vsak, veliko, malo, cel, nekaj, nič*.

Tretje poglavje.

Zaime.

§. 27.

Tiste besede, ktere služijo namest imena, kličemo *zaimena*. So pa petéra: 1. lična, 2. perlastivna, 3. kazavna, 4. nanašavna, 5. prašavna.

§. 28.

1. *Lična zaimena* so, ktera pomenijo lica. Lice pak je troje: *jez, ti, on*; in v množnim številu: *mi, vi, oni*.

Zaime perviga lica se tako sklanja:

Edinje.

Dvojstno.

1. Jez,	} za vse tri spole.	1. ma, m. in sr. me, mi, ž.	} za vse tri spole.
2. mene, me,		2. naju, naji,	
3. meni, mi,		3. nama,	
4. mene, me,		4. naju, naji,	
5. per meni,		5. per nama,	
6. s menoj, s meno,		6. s nama.	

Množno.

1. mi mož., mé, sr. in žen.	} za vse tri
spole.
2. nas,	
3. nam,	
4. nas,	
5. per nas,	
6. s nami,	

Zaimé drugiga lica.

Edinje.

Dvojstno.

1. ti,	} za vse tri
spole.	1. va, m. in sr., vè, vi, ž.	} za vse tri
spole.
2. tebe, te,		2. vaju, vaji,	
3. tebi, ti,		3. vama,	
4. tebe, te,		4. vaju, vaji,	
5. per tebi,		5. per vama,	
6. s teboj, s tebo,		6. s vama,	

Množno.

1. vi mož., vé, žen. in sr.	} za vse tri
spole.
2. vas,	
3. vam,	
4. vas,	
5. per vas,	
6. s vami,	

Zaimé tretjiga lica.

Edinje.

Moško.

Žensko.

Srednje.

1. on,	1. ona,	1. ono,
2. njega, ga,	2. nje, je,	2. njega, ga,
3. njemu, mu,	3. nji, ji,	3. njemu, mu,
4. njega, ga,	4. njo, jo,	4. njega, ga,
5. per njem,	5. per nji,	5. per njem,
6. s njim.	6. s njo.	6. s njim.

D v o j s t n o .

M n o ž n o .

1. ona <i>m. in sr.</i> , one, oni ž.	1. oni, <i>m.</i> , one ž., ona, one <i>sr.</i>
2. nju, njih, jih,	2. njih, jih,
3. njima, jima,	3. njim, jim,
4. nju, njih, jih,	4. nje, njih, jih,
5. per njima,	5. per njih,
6. s njima,	6. s njimi,
- } *za vse tri*
} *spole.*

§. 29.

Imamo tudi *lično povrativno* zaimé, s katerim se govoreč, sami na sebe povračamo. To služi za vse tri spole, števila in lica, in nima imenovavniga padeža. Sklanja se tako:

2. sebe, se,
3. sebi, si,
4. sebe, se,
5. per sebi,
6. seboj, sebo, sabo.

§. 30.

Nedoločivna zaimena tretjiga lica, ki se sklanjajo po podobi *lep*, so: *neki* ali *nek*, *nekter*, *nekak*, *nekakšin*, *mnogotér*, *marsikter*, *malokter*, *vsakter*.

Nihče ali *nekdo* imata svoje sklanjanje tako:

*Mož. in žen.**Srednje.*

1. nihčè,	1. nič,
2. nikoga, nikogar,	2. ničesar,
3. nikomur,	3. ničemur,
4. nikogar,	4. nič,
5. per nikomur,	5. per ničemur,
6. s nikomur.	6. s ničemur.

N e k d o.

1. nekdo,	1. nekaj,
2. nekoga,	2. nečesa,
3. nekomu,	3. nečimu,
4. nekoga,	4. nekaj,
5. per nekom,	5. per nečim,
6. s nekom.	6. s nečim.

§. 31.

2. *Perlastivna* zaimena so, s kterimi komu kaj v last perrekujemo, kakor: *moj, tvoj, svoj, njegov, njen, najin, vajin, naš, vaš*. Jih sklanjamo po podobi *lep*.

Perlastivno zaimé tretjiga dvojstniga in množniga lica *nju* in *njih* se ne sklanja povsod, nekteri ga pa vender sklanjajo: *njun, njuna, njuno*, in *njihov-a-o*.

§. 32.

3. *Kazavna* zaimena so tista, ktera kažejo stvar, od ktere govorimo. Take so: *ta, tak, takšin, tisti, uni, unótin, toliki, sledin, sleherin, tolikšin, vsak*. Hodijo po podobi *lep*.

§. 33.

4. *Nanášavna* zaimena so tista, ktera se nanašajo na kakšino prej imenovano stvar. Take so: *kter, ktera, ktero; kterkoli, kterakoli, kterokoli; sam, sama, samo*. Ta hodijo po podobi *lep*.

Kdor ima naslednje sklanjanje:

*Mož. in žen.**Srednje.*

1. kdor,
2. kogar,
3. komur,
4. kogar,
5. per komur,
6. s komur.

1. kar,
2. čigar, česar,
3. čimur,
4. kar,
5. per čimur,
6. s čimur.

Ravno tako se pregiba; *kdorkoli, kdorsibodi, kdormar* itd.

Zaimé *kter* ima tudi krajši podobo *ki* ali *kir*, ki se po navadi ne sklanja, postavim: *brat, ki ga rad imam: prijatelj, ki sim mu pisal.*

Kjer, kodar, kamor so včasih namest *kter* nanašavna, postavim: *za ljubo imaj deželo, kjer si rojen, kodar si kruh služil, in kamor še za kruham pojdeš.*

§. 34.

5. *Prašavna zaimena*, ki se sklanjajo, so: *kter? kakšin? kakov? čigar? koliki? odkoden? kdo?*

Hodijo po podobi *lep*, sam *kdo* ima svoje lastno sklanjanje takóle:

*Mož. in žen.**Srednje.*

1. kdo?
2. koga?
3. komu?
4. koga?
5. per kom?
6. s kom?

1. kaj?
2. česa?
3. čimu?
4. kaj?
5. per čim?
6. s čim?

Cetero poglavje.

Glagol.

§. 35.

Glagoli so besede, ktere nam znanijo ali stan, v katerim je kakšina oseba ali stvar, kakor: *sim, živim, spim*; ali, kaj dela, kakor: *pišem, berem*; ali kaj terpi, kakor: *me boli, sim hvaljen*.

§. 36.

Glagoli se imenujejo *prehajavni*, kadar pomenijo delo ali djanje, ktero iz ene stvari v drugo prehaja, kakor: *solnce greje zemljo; pastir pase živino; ovca jè travo*.

Glagoli neprehajavni ne pomenijo nobeniga djanja iz ene stvari v drugo, kakor: *počivam, spim, sedim*.

§. 37.

Prehajavni glagoli imajo *djavni* ali *delavni*, in *terpivni* pomen. Takó je *djavni* pomen: *ljubim, prašam, cepic mlati pšenico*. Kadar pa rečem: *sim ljubljen, sim prašan, pšenica je mlatena s cepcam*, je *terpivni* pomen.

Neprehajavni glagoli nimajo *terpivniga* pomena; zato tudi te glagole krajše *srednje* imenujemo. *Prehajavne* pa kličemo krajše *djavne*.

§. 38.

Kadar ima glagol djavni pomen, takrat pravimo, de ima *djavni zalog*; kadar ima terpivni pomen, je v *terpivnim zalogu*.

§. 39.

Prehajavni glagoli imajo djavni in terpivni zalog, neprehajavni pak samo djavniga.

Verh tega imajo vsi glagoli še *naklone, čase, števila, lica, vprege, deležja, pomožni glagol, in podobe*.

Naklon.

§. 40.

Naklon je *znaniven*, kadar se pové, kaj se godí, kaj se je godilo, ali kaj se bo godilo, kakor: *prašam, sim prašal, bom prašal*.

Vgovorivni ali *pogajivni* naklon je, kadar si kaj vgovarjamo, pogajamo in pogodimo, postavim: *jez bi prašal, ako bi smel*.

Velivni naklon je, kadar komu kaj velevamo, vkažemo, kakor: *prašaj, deláj*.

Ako pa nikamor govor ne naklonemo, in nič ne okončamo, kdo, kaj, kakó, kdaj, ali kam beseda letí, je *neokončavni* naklon kakor: *prašati, delati, brati*.

Čas.

§. 41.

Čase imamo tri, ti so: *sedajni čas*, to je, kar se sedaj godí, kakor: *gibam; pretekli čas*,

to je, kar se je godilo, kakor: *sim gibal*; *prihodni čas*, to je, kar se bo godilo, kakor: *bom gibal*.

Lice, število.

§. 42.

Časi imajo po tri števila: *edinje*, *dvojstno* in *množno*; števila po tri lica: *pervo lice*, *drugo* in *tretje*.

Vprega.

§. 43.

Glagol na koncu pregibati po zalogih, naklonih, časih in licih, se pravi ga *vpregati*.

Per nas ima glagol *tri vprege* po razločku trojiga konca v pervim licu edinjiga števila sedajnega časa. Ti konci so *am*, *em*, *im*.

Kadar te konce v drugakšine premenjuješ, takrat glagol vpregaš, kakor: *gibam*, *gibaš*, *giba* itd.

Deležje.

§. 44.

Deležje rečemo, kadar ima glagol podobo perlogovo, in je deležin nekaj glagolovih lastnost, nekaj pergolovih, kakor: *gibajoč*, *gonjen*. *Gibajoč* ima sedajni čas in djavni zalog, pa zamoremo tudi reči: *gibajoče stvari*. *Gonjen* ima pretekli čas in terpivni zalog, in zamoremo tudi reči: *gonjen jelen*.

Pomožni glagol.

§. 45.

Glagol *sim* pomaga izobraziti pretekli in prihodni čas, kakor tudi terpivne čase, zato ga imenujemo *pomožni glagol*; postavim: *sim delal*; *bom delal*; *sim ganjen*; *sim bil ganjen*; *bom ganjen*.

Podoba.

§. 46.

Naši glagoli imajo trojo podobo.

Glagoli perve podobe imajo konec *am*, kakor: *gibam*, in pomenijo delo, to je, kaj je v delu, in še ni dodelano. Tada j takih navadni pomen je *delavin*; zato tudi take glagole s koncam *am* imenujemo *delavne*.

Glagoli druge podobe imajo konec *em*, kakor: *ganem*, in pomenijo storjenje, to je, kaj se zgodi, kaj je dodelano ali storjeno. Tada j takih navadni pomen je *storiven*; in zato glagole s koncam *em* imenujemo *storivne*.

V tretji podobi imajo glagoli konec *im*, kakor: *gonim*. Ti imajo sicer pomen ali perve ali druge podobe, vender zraven tega še pomenijo, de ali njih delanje ali storjenje je polno in celo, ali silno in močno, ali naglo in hitro, ali težko in trudno, in de vselej svoje delo ali storjenje ali dopolnujejo, ali dopolnijo. Zato jih imenujemo *dopolnivne*.

O p o m b a.

Vender nekteri glagoli, desiravno imajo konec *am*, niso delavni, ravno tako niso vsi s koncam *em* storivni.

Vprega pomožniga glagola.

§. 47.

Prejdi pridemo do vprege drugih glagolov, postavimo sem vprego pomožniga *Sim*.

Z n a n i v n i n a k l o n.

Sedajni čas.

Edinje.	Dvojstno.	Množno.
1. sim,	1. sva, <i>žensko</i> sve (i),	1. smo,
2. si,	2. sta, „ ste (i),	2. ste,
3. je,	3. sta, „ ste (i),	3. so.

Prihodni čas.

Edinje.

1. bom, bodem,
2. boš, bodeš,
3. bo, bode.

Dvojstno.

1. bova, bodeva, *žensko*. bodeve (i), ali bove (i),
2. bota, bodeta, bosta, „ bote, bodete, boste (i),
3. bota, bodeta, bosta, „ bote, bodete, boste (i),

Množno.

1. bomo, bodemo.
2. bote, bodete, boste,
3. bodo, bodejo, bojo.

Pretekli čas.

Edinje.

1. sim
 2. si
 3. je
- } bil,-a,-o.

Dvojstno.

- sva, sve (i)
 - sta, ste (i)
 - sta, ste (i)
- } bila,-e,-a.

Množno.

1. smo
 2. ste
 3. so
- } bili, -e, -a.

Vgovorivni ali pogajivni naklon.**Sdajni čas.**

bi, za vse tri lica in števila.

Pretekli čas.

Edinje: bi bil, -a, -o; *dvojstno*: bi bila, -e, -a;
množno: bi bili, -e, -a.

Velivni naklon.**Edinje.****Dvojstno.**

1. bodi, naj bom,	1. bodiva, bodive (i),
2. bodi,	2. bodita, bodite (i),
3. bodi, naj bo.	3. bodita, naj sta, naj bota, naj bosta.
<i>žen.</i> bodite (i), naj ste (i), naj bote (i) naj boste (i).	

Množno.

1. bodimo,
2. bodite,
3. naj bodo, naj so, naj bodejo, naj bojo.

Neokončavni naklon.

Cel. biti.

Persekan. bit.

Deležje.

Sedajn. časa bijoč (nenavadno).

Pretekl. časa bil, -a, o, (bil, bla, blo).

bivši, -ša, -še (nenavadno).

Namestno deležje.

Bodoč (nenavadno).

Glagolsko ime.

Bitje.

Opombe.

α. Ličnih zaimen ne perstavljamo glagolam, ker so že zapopadene v zadnjim zlogu vsake glagolske

pregibe; razun kadar bi znala pomota biti, ali kadar je treba govoru pertisk dati.

b. Pogajivni naklon delajo po notriško in primorsko takole: *bim, biš, bi, bismo, biste* itd.

§. 48.

Kadar rečemo, de nekaj ni, takrat zložimo nikavno besedo *ne* s glagolam *sim* v sedajnim času znanivnim naklonu, in pravimo: *nisim, nisi, ni, nisva, nista, nista, nismo, niste, niso*. Drugih časov ne zlagamo, ampak rečemo: *ne bi, ne bom, ne bodi, ne biti, bi ne bil* itd.

§. 49.

Sedaj hočemo pa viditi vprego drugih glagolov, kateri se s majhnimi premembami vsi takole pregibajo.

V p r e g a g l a g o l s k a.

Djavni zalog.

Z n a n i v n i n a k l o n.

Sedajni čas.

E d i n j e.

Perva podoba.

1. gibam,
2. gibaš,
3. giba.

Drg. podoba.

- ganem,
- ganeš,
- gane.

Trt. podoba.

- gonim,
- goniš,
- goni.

D v o j s t n o.

1. gibava (ve, vi),
2. gibata (te, ti),
3. gibata (te, ti).

- ganeva (ve, vi),
- ganeta (te, ti),
- ganeta (te, ti).

- goniva (ve, vi),
- gonita (te, ti),
- gonita (te, ti).

Množno.

Prv. podoba.

1. gibamo,
2. gibate,
3. gibajo.

Drg. podoba.

- ganemo,
- ganete,
- ganejo.

Trt. podoba.

- gonimo,
- gonite,
- gonijo.

Pretekli čas.

Edinje.

1. sim 2. si 3. je	}	gibal, -a, -o.	ganil, -a, o.	gonil, -a, -o.

Dvojstno.

1. sva 2. sta 3. sta	}	gibala, -e, -a.	ganila, -e, -a,	gonila, -e, -a.

Množno.

1. smo 2. ste 3. so	}	gibali, -e, -a.	ganili, -e, -a.	gonili, -e, -a.

Prihodni čas.

1. bom 2. boš 3. bo	}	gibal, -a, -o.	ganil, -a, -o.	gonil, -a, -o, itd.

Vgovorivni ali pogajivni naklon.

Sedajni čas.

bi gibal, -a, -o, itd.	ganil, -a, -o.	gonil, -a, -o.
- za vse tri lica.*

Pretekli čas.

1. bi bil 2. bi bila 3. bi bilo	}	gibal, -a, -o.	ganil, -a, o,	gonil, -a, -o.
- itd.*

V e l i v n i n a k l o n .

E d i n j e .

<i>Prv. podoba.</i>	<i>Drg. podoba.</i>	<i>Trt. podoba.</i>
1. gibaj (naj gibam),	gani (naj ganem),	goni (naj gonim),
2. gibaj	gani,	goni,
3. gibaj (naj giba).	gani (naj gane).	goni (naj goni).

D v o j s t n o .

1. gibajva (ve, vi),	ganiva (ve, vi),	goniva (ve, vi).
2. gibajta (te, ti),	ganita (te, ti),	gonita (te, ti),
3. gibajta (te, ti).	ganita (te, ti),	gonita (te, ti).

M n o ž n o .

1. gibajmo,	ganimo,	gonimo,
2. gibajte,	ganíte,	goníte,
3. naj gibajo.	naj ganejo.	naj gonijo.

N e o k o n č a v n i n a k l o n .

cel. gibati,	ganiti,	goniti,
<i>persekan.</i> gibat.	ganit.	gonit.

D e l e ž j e .

Sedajnega časa.

gibajoč.	gonijoč.
----------	----------

Preteklega časa.

gibal.	ganil.	gonil.
--------	--------	--------

Namestno deležje.

gibajoč (ali gibaje ali gibama).	gonijoč (druge tudi s koncam é stojé, sedé).
----------------------------------	--

Glagolsko ime.

gibanje.	ganjenje.	gonjenje.
----------	-----------	-----------

Terpijniga zaloga deležje.

giban.	ganjen.	gonjen.
--------	---------	---------

Po teh treh obrazih hodijo glagoli vsih treh podob, vsak po svojim končanju.

§. 50.

Terpivni zalog.

- Sedajni čas.* Sim ganjen, itd.
Pretekli čas. Sim bil ganjen, itd.
Prihodni čas. Bom ganjen, itd.
Pogajivni naklon. Bi bil ganjen, itd.
Neokončavni naklon. Ganjen biti, itd.

O p o m b a.

Nekteri glagoli imajo svoj posebni prihodni čas s predstavkam podloga *po*. ti so: *pobežim, podirjam, pojdem, pojezdim, polezem, poletim, ponesem, popeljam, poženem, potečem, povlečem, porečem.*

Razun *porečem* vsi drugi pomenijo gibanje od nekod nekam.

Obrazenje časov in naklonov.

§. 51.

Vse pregbe izvirajo ali iz sedajnega časa, ali iz neokončavniga naklona.

I. Iz sedajnega časa.

1. Iz prvega lica:

a. Velivni naklon, če premenjaš *am* v *aj*; *em*, *im* v *i*; *ém* v *èj*, kakor: *čakam, čakaj; tresem, tresi; ljubim, ljubi; jem, jej.*

b. Namestno deležje prve podobe, kadar stavimo *áje* ali *áj* namest *am*, kakor: *skrivam, skriváje, skriváj.*

2. Iz množniga tretjiga lica sedajno deležje s predstavkam č kakor: *igrajo: igrajoč.*

II. Iz neokončavniga naklona izvirata preteklo in terpivno deležje, ako spremenjamo konce:

ati v *al*, in *an*, *prašati*, *prašal*, *prašan*.

eti v *el* in *et*, *vzeti*, *vzel*, *vzet*.

iti v *il* in *en*, *buditi*, *budil*, *buden*.

Iz terpivniga deležja pride glagolsko ime s perstavkam zloga *je*, kakor: *prašan*, *prašanje*.

Nevpravni glagoli.

§. 52.

Glagole, kateri svoje čase in naklone drugači izobrazujejo, imenujemo *nevpravne glagole*.

I. Nevpravni glagoli s koncam *am*:

Dam ima v drugim licu dvojstu. in množn. *dasta*, *daste*; v 3. licu množn., sedjan. č. *dajo* ali *dajó*, ali *dado* ali *dadé*. V drugim je vpravin.

Gledam ima velivn. nakl. rajši: *glej*, *glejva*, *glejta*, *glejmo*, *glejte*, namest *gledaj* itd.

Imam, vel. *imàj*, *imeti*, *imel* ali *imal*, *imét*, *imanje*.

Nimam, *ne imaj*, *ne imeti*, *ne imel*, *ne imet*, *nimanje*.

II. Nevpravni glagoli s koncam *em*.

Bêrem, *bêri*, *brati*, *bral*, *bran*.

Bijem, *bij*, *biti*, *bil*, *bit*.

Bredem, *bređi*, *bresti*, *bredel*, *breden*.

Brijem, *brij*, *briti*, *bril*, *brit*.

Brišem, *briši*, *brisati*, *brisal*, *brisan*.

Crèm ali *cvrèm*, *cri*, *creti*, *cverl*, *cvert*.

Cvetem ali *cvedem*, *cveti*, *cvesti*, *cvetel* ali *cvel*.

Čujem, *čuj*, *čuti* ali *čuvati*, *čul* ali *čuval*, *čujoč* ali *čuječ*, *čuvenje* ali *čuvanje*.

Darujem ali *darovam*, *daruj* ali *darovaj*, *darovati*, *daroval*, *darovan*.

- Dém, déš, dé, déva, désta; démo, déste, déjo: déj, naj dé; déjva, déjta; déti, dél, dét.** Vender ima tudi: denem, deni, djati, djal, djan ali dénen.
- Denem ali dèm, deni ali dej, djati ali deti, djal ali del, djan ali dét.**
- Derem, deri ali dri, dreti, derl, dert.**
- Dojdem, dojdi, došel, kakor *id. m.***
- Dolbem, dolbi, dolbsti, dolbel, dolben.**
- Gibljem ali gibam, giblji in gibaj.**
- Gnetem ali gnedem, gneti, gnesti, gnetel, gneten.**
- Godem, godi, gosti, godel, goden.**
- Gospodujem ali gospodovam, gospoduj ali gospodovaj, gospodovati, gospodoval.**
- Gredem, gredeš, grede; gredeva, gredeta; gredemo, gredete, gredejo; ali pa grem, greš, gre itd. Namestno deležje: gredé ali gredej.**
- Grejem, grej, greti, grel, gret.**
- Grizem, grizi, grizti, grizel, grizen.**
- Gugljem in gugam, guglji in gugaj.**
- Hočem ali čem, hóti, hoteti, hotel (hotla-o) ali tel, tla, tlo, ali tel, téla, télo.**
- Hropem, hropi, hropsti, hropel.**
- Idem, ideš, ide; ideva, ideta; idemo, idete, idejo; prihodn-
pojdem, pojdeš itd., ali bom šel, šla, šlo itd.; idi, idiva, pojdiva, pojva ali pejva, pojdita, pojta ali pejta, idimo, pojdimo, pojmo; iti; idoč, idejoč; šel, šla, šlo. Tako vpregamo vse s *idem* zložene, kakor: dojdem, odidem, najdem, pridem, zajde se, zajdem, videm.**
- Imenujem ali imenovam, imenuj ali imenovaj, imenovati, imenoval, imenovan.**
- Išem, iši ali iskaj, iskati iskal, iskan.**
- Izujem, izuj, izuti, izul, izut.**
- Jém, jéš, jé, jéva, jésta; jémo, jéste, jéjo ali jédo; jéj, jéjva; jésti, jedóč, jedel, jedén.**
- Jemljem, jemlji, jemati, jemal, jeman (v zloženih — jet, kakor: izjemam ali izjemljem, izjet itd.)**
- Kažem, kaži, kazati, kazal, kasan.**

Klepetam ali klepečem, klepetaj, klepetati, klepetal, klepetan.

Klepam ali klepljem, klepaj in kleplji.

Kličem, kliči, klicati, klical, klican.

Klujem ali kluvam, kluj ali kluvaj, kluvati, kluval, kluvan.

Kmetujem ali kmetovam, kmetuj ali kmetovaj, kmetovati, kmetoval.

Kolem, koli, klati, klal, klan.

Kolnem, kolni, kleti, klel, klet.

Kradem, kradi, krasti, kradel, kraden.

Krešem, kreši ali kresaj, kresati, kresal, kresan.

Krijem, krij, kriti, kril, krit.

Kujem ali kovam, kuj ali kovaj, kovati, koval, kovan.

Kupujem ali kupovam, kupuj ali kupovaj, kupoval.

Kupčujem ali kupčovam, kupčuj ali kupčovaj, kupčovati, kupčoval.

Ležem, lezi, leži, legel, ležen.

Lijem, lij, liti, lil, lit.

Ližem, liži ali lizaj, lizati, lizal, lizan.

Manem, mani, meti, mel, met.

Mažem, máži ali mazaj, mazati, mazal, mazan.

Mečem, meči ali metaj, metati, metal, metan.

Melem, meli ali mli, mleti, mlel, mlen ali mlet.

Merjem, mri, mreti, mrel.

Metem ali medem, meti, mesti, metel, meten.

Minem, mini, minuti in miniti, minul in minil.

Molzem, molzi, molzti ali mlezti, molzel, molzen.

Morem, mózi, moči, mogel.

Načnem, načni, načeti, načel, načet.

Nesem, nesi, nesti, nesel, nesen.

Nočem ali nečem, ne hoti ali nóti, ne hoteti ali netéti, nótel (tla-o) ali ne hotel, ne hotla, ali ne tel, ne téla, ne télo, ali ne tla, ne tlo.

Objamem, objami ali objemi, objel, objet.

Obujem, obuj, obuti, obul, obut.

Odprem, odpri, odpreti, odperl, odpert. Takó tudi vsi iz *prem* zloženi: oprem, perprem, razprem, zaprem, vprem itd.

Orjem ali oram, orji ali oraj, orati, oral, oran.
 Oznanujem, oznanuj ali oznanovaj, oznanovati, oznanoval,
 oznanovan.

Padem, padi, pasti, padel, paden.

Pasem, pasi, pasti, pasel, pasen ali pašen.

Pečem, peci, peči, pekel, pečen.

Perem, peri, prati, pral, pran.

Pijem, pij, piti, pil, pit (tudi pijen in pijan).

Pišem (čerke), piši, pisati, pisal, pisan.

Pišem ali piham, pihaj in piši, pihati, pihal, pihan.

Pletem ali pledem, pleti, plesti, pletel, pleten.

Pnem (iz tega zloženi imajo, pni, peti, pel, pet, kakor)
 odpnem, odpni, odpeti, odpel, odpet.

Pojem, poj, peti, pel, pet.

Povém, povej ali pòvi, povédati, povédal, povédan. Takó
 tudi: dopovém, ispovém itd.

Predem, predi, presti, predel, preden.

Prejmem, prejmi, prejeti, prejel, prejet.

Prestanem, prestop, prestat, prestat, prestat. Takó
 tudi vsi iz *stanem* zloženi.

Primem, primi, prijati, prijel, prijat.

Pustujem, pustuj ali pustovaj, pustovati, pustoval.

Rasem, ali rastem, rasi, rasti, rasel, ali rastel, rašen.

Rečem, reci, reči, rekel, rečen, rekoč.

Režem, reži ali rezaj, rezati, rezal, rezan.

Rijem, rij, riti, ril, rit.

Rjovem ali rjovím, rjovi, rjovéti ali rjuti, rjul ali
 rjovel.

Ropočem ali ropotam, ropotaj, ropotati, ropotal.

Rujem ali ruvam, ruj ali ruvaj, ruvati, ruval, ruvan.

Sečem, seci, seči, sekel, sečen.

Sejem, sej, sjati, sjal, sjan.

Sežem, sezi, seči, segel, sežen.

Skubem, skubi, skubsti, skubel, skuben.

Snamem, snami, sneti, snel, snet.

Snujem ali snovam, snuj ali snovaj, snovati, snoval,
 svovan.

Sopem, sopi, sopsti, sopel (sopen).

Stane me, stani me, stati koga, stalo me je.

Stelem, steli, stlati, stlal, stlan.

Steržem ali strugam, sterži ali strugaj, stergati ali strugati, stergal ali strugal, steržen ali stružen.

Strižem, strizi, striči, strigel, strižen.

Sújem ali suvam, súj ali suvaj, suvati, suval, suvan.

Sùjem, sùj, sùti, sùl, sùt.

Šegatam ali šegačem, šegataj, šegetati, šegatal, šegatan.

Šipam ali šipljem, šipaj ali šiplji.

Škripljem in škripam, škriplji in škripaj.

Štejem, štej, šteti, štel, štet.

Tarem ali terem ali trem, tri ali tèri, tretí, terl, tert.

Tečem, teci, teči, tekel, tečen.

Tepem, tepi, tepsti, tepel, tepen.

Tešem, ali tesam, tesaj ali teši, tesal tesan.

Tipljem ali tipam, tiplji ali tipaj.

Tkem ali tkam, tkaj ali tki, tkati, tkal, tkan.

Tolčem, tolci, tolči, tolkel, tolčen.

Trepečem ali trepetam, trepetaj, trepetati, trepetal.

Trešem, tresi, tresti, tresel, tresen.

Varujem ali varovam, varuj ali varovaj, varovati, varoval, varovan.

Vém, v sedajn. času kakor jém; vel. védi, védiva, védita; védimo, védite, naj véjo ali vedó; véditi, védel, véden.

Takó tudi izvém, zvém in zavém se.

Vérujem ali vérovam, véruj ali verovaj, verovati, veroval, verovan.

Veržem, verzi, verči ali vreči, vergel, veržen.

Véžem, veži ali vezaj, vezati, vezal, vezan.

Vijem, vij, viti, vil, vit.

Vjamem, vjami ali vjemi ali vjmi, vjeti vjel, vjet.

Vnamem, vnami ali vni, vneti, vnel vnet.

Vnemljem ali vnemam, vnemaj, vnemati, vnemal, vnet.

Vzamem, vzami ali vzemi, ali vzmi, vzeti, vzal, vzet.

Začnem, začni, začeti, začel, začet.

Zajmem, zajmi, zajeti, zajel, zajet.

Zdihujem, zdihuj, zdihovati, zdihoval.

Zibljem in zibam, ziblji in zibaj.

Zrem, zri, zreti, zrel, zert.

Žajnem ali žanjem, žajni, žeti, žel, žet.
 Ženem, ženi, gnati, gnal, gnan.
 Žgèm, žgi, žgati, žgal, žgan.
 Žmem, žmi, žmeti, žmel ali žel, žmet ali žet.
 Žrem, žri, žreti, žerl, žert.

III. Nepravni glagoli s koncam im.

Bežim, beži, bežati, bežal.
 Bobním, bobni, bobneti, bobnel.
 Bolí me, bòli me, boléti, bolel.
 Deržim, derži, deržati, deržal, deržan.
 Dišim, diši, dišati, dišal, dišan.
 Gasim, gási, gasiti, gasil, gašen.
 Gorim, gòri, goreti, gorel.
 Jezim, jèzi, jeziti, jezil, jezen in ježen.
 Ležim, leži, ležati, ležal, ležan.
 Mižim, miži, mižati, mižal.
 Molim, moli, moléti, molel, molèn.
 Režim, rèži, režati, režal.
 Serbí me, naj me serbi, serbèti, serbel.
 Skerbím, skerbi, skerbeti, skerbel, skerbljen.
 Spim, spi, spati, spal, span.
 Stojim, stoji ali stoj, stati, stal, stan.
 Šumim, šumi, čuméti, šumel.
 Tišim, tíši, tišati, tišal, tišan.
 Želím, žéli, želéti, želel, zelen.
 Živim, žívi, živeti, živel, življen, itd.

a. Razun tega delajo konci: *bim, mim, pim, vim* ter pivno deležje radi na *ljen*; *dim* na *jen*; *nim, rim* na *njen, rjen*; *sim* in *stim* na *šen*; *zim* pa *žen*; kakor:

ljubím, ljubljen;	vadím, vaje;
dobím, dobljen;	gradím, grajen;
lomím, lomljen;	goním, gonjen;
kupím, kupljen;	kurím, kurjen;
stavím, stavljen;	morím, morjen;
lovím, lovljen;	prosím, prošjen;
čistím, čišen, itd.	vozím, vožen itd.

b. Konec *tím*, ima per srednih glagolih *éti* in *el*; ravno takó konec *vim*; konec *čím* pa *ati* in *al*, kakor:

hitím, hítí, hìtétí, hitel, hiten;
živím, živi. živétí, živel, življen;
klečím, klèči, klečati, klečal.

O p o m b a.

1. Glagoli perve podobe, tudi vpravni, imajo konec *lem* ali *ljem*, tode samo v sedajnim času in velivnim naklonu, kakor: *dremam*, *dremljem*, *dremlji* ali *dremaj*.

2. Vsi zloženi glagoli hodijo veči del po stopinjah svojih do sedaj razločenih prvoobraznih, tudi takrat, kadar se spremenjajo iz djavnih v srednje.

Peto poglavje.

Predlog.

§. 53.

Predlogi so besedice, ktere predlagamo drugim besedam za kazatev, kakó se reč na reč nanaša, kakor: *Peter gre memo mene*; *memo* je predlog, ker pokaže, kakó se Peter proti meni zaderži.

§. 54.

Predlogi so eni *neločljivi*, to je, kateri se s drugimi besedami spopadejo v eno besedo, in nikoli sami ne stojé, ter se nikdar ne dajo od

njih ločiti. Taki so: *pre*, *raz*, *spre*, postavim: *pretergan*, *raztergan*, *spremenjam*.

Drugi so *ločljivi*, to je, kateri ali sami stojé, ali pa se tudi s drugimi besedami spopadejo, pa se dajo ločiti; kakor: *brezdušen*, *dodajam* itd.

§. 55.

Predlogi devajo imena, perloge in zaimena v kakšin *neravni paralel*, to je, ne v imenovavniga, kateri sam je *raven*, temuč v kteriga drugiga, ktere vse kličemo neravne.

a. Predlogi, kateri hočejo *rodivniga*: *od*, *do*, *iz*, *brez*, *prék* in *blizo*; pa tudi vsi spopadeni, kakor tudi vsi tisti, kateri so na sebi iména ali naréčja: *izmed*, *namesti*, *krog*, *okoli*, *memo*, *mem*, *poleg*, *pričo*, *razun*, *spod*, *spred*, *sred*, *vunaj*, *verh*, *više*, *zavolj*, *zastran*, ali *obstran*, *zgoraj* ali *zgorej*, *znotri*, *zravno*, *zraven*, *zvunaj*, *zunaj* itd.

b. Predlogi, kateri hočejo *dajavniga*: *k* in *h*, *proti*, *naproti*, *naprot*, *nasprot*, *naprej*.

O p o m b a. 1. Namest *k* stavimo *h* pred glasam *g*, *k*, *sk*, *ž*, *c*, *č*.

2. *Naproti*, *nasproti* in *naprej* vselej zad stojé.

Predlog *zoper* včasih hoče tudi dajavniga na prašanje: komu *zoper*? in stoji zad za imenam, postavim: *meni zoper delaš*.

c. Predlogi, kateri hočejo *toživniga*:

1. Vselej ga hočejo: *skoz*, *čez*.

2. Na prašanje: kam? *doklej*? kam neki?

ob: *ob čast priti.*

med, mej: *med otrobe, mej kolesa.*

na: *na goro; na drugi dan; na Dunaj.*

nad: *nad Turka so šli.*

po: *po koga grem.*

pod: *pod streho stopim.*

za: *za zid se skrijem.*

v: *idi v šolo.*

d. Predlogi, kateri hočejo *skazavniga*:

1. Vselej ga hočejo: *per ali pri.*

2. Na prašanje: *kje? kako? kdaj?*

na: *na kolah.*

o, ob: *ob šestih pride: o binkuštih.*

po: *po planinah se živina pase; po delavnikih pride praznik.*

v: *v šoli se veliko dobroga učimo.*

e. Predlogi, kateri hočejo *storičniga*:

1. Vselej: *s, so.*

2. Na prašanje: *kje?*

med, mej: *mej hišama je njiva.*

nad: *nad nama je lepo nebo.*

pod: *pod gabram se hladi.*

pred: *pred nama je zelena trata.*

za: *za nama je šel.*

Sesto poglavje.

Narečje.

§. 56.

Narečje pové, kakó, kje in kdaj se kaj godí, postavim: drugači mislim; tukaj sim;

drevi pojdem. Drugači, tukaj, drevi so narečja, ker narekovajo, kakó so namenjeni glagoli: *mi-slim, sim, pojdem.*

Vsak perlog po vsih stopnjah merjenja je narečje, ako ga glagolu perložimo, postavim: *mladenič lepo bere, lepše piše ko lani, se nar lepše vede.*

Verh teh iz perlogov vzetih narečij imamo še veliko drugih. Taka so:

a. Na prašanje: Kje?

blizo, bližej, nar bližej; daleč, dalj ali dljé; drugej, kjerkol, lih tam, neki; nikir, nikdir; notri, ondi, poleg, povsod, proč, semtertje, spod, sred, štric, zad, zdol, zdolaj, zgor ali zgoraj, znotri ali znotraj, zraven ali zravno, zuni, ali zunaj, tam, tamki ali tamkej, tuki ali tukaj ali tù, vmez, vunaj, vunod ali unod.

b. Kod?

kodar, drugod, tod ali letòd, skoz, skoz in skoz onod, vunod, prek, nekod.

c. Od kod?

od kodar, od daleč, od drugod, od nekod, od onod, od ondod, od tod, od unod.

d. Kolikokrat? kolikrat?

tolikokrat ali tolikrat, pogosto, poredko, spet ali zopet, časi ali včasi, malokrat, manjkrat, dostikrat, večkrat itd. s perstavkam krat.

e. Koliko?

dovolj, dosti, malo, manj, enmalo ali némalo, nekaj, saj ali vsaj, toliko ali tolko, veliko, več, narveč, preveč, odveč.

f. Kdaj?

berž, danas ali dans ali dnes, davi, davno ali zdavno, dopoldne, drevi, jaderno ali jadreno, jutri ali zajtro, kadar, kadarkoli, kadaj ali kdaj, ali nekaj, ali nekidan ali nekdej, kmal ali kmalo, koj ali tkoj, lani, letas, lih, lih prav, napósled ali zadnič, nikdar ali nikoli, novič ali znoviga ali znovo, nocoj, opoldne, opolnoči, pojutrinim ali pojutrišnim, popoldne, popred ali poprej, počasi, pred ali prej, predlani ali predlanskim, predvčeraj ali predvčerajšnim, ravno, sicer ali scer, skor ali skoro, ali skoraj, snoči, še, tačas ali takrat ali tadaj, unidan, vedno, vselej, včeraj, včas ali včasi, časama ali sčasama, čedalje, zdaj ali sedaj ali sadaj, zdaj zdaj, zdajci zgodaj, ali zgoda, za rano, zmiraj ali zmiram, zvečer, že ali vže ali vre.

g. Doklej?

do, dokler, dokle, dotle, dozdaj.

h. Kakó?

bolj, clo, drugači, inak ali inako, kakor, na glas, nàpak ali nàpek, rado, posebej, posebno ali sosebno, samótež, skup ali vkup ali vkupej, ritnisko, takó, takó kakor, tako kako, zaston ali zastojn, zlasti, zlo, znak.

i. Kam?

deleč, dalje, doli, drugam, gori ali gor, kamor, kamor kóli, kviško, memo ali mem, na, na dvoje, naprej, nárazen ali saksebi, nazaj, nazdol, nekam, nikamor, notri, okoli, prek, proč, sem ali lèsem ali sè, tje ali tjekej, semtertje, vun ali vunkej.

k. Kako silno?

komej ali komaj, prav, skoro ali skoraj, zlo, clo.

l. Je li? ali ne?

blezo ali blez, je (kaj pa de! kaj pa!) ne, clo ne, kratko nikar ne, po nobeni ceni ne, jávalne, nikar, nikar ne, nikarta, nikarte, pač, morebit, znabit, morde, res, zares.

m. Zakaj? za to, zavolj, tjer ali kjer.

n. Doklej? dotlè, doklè.

o. Dokorej? dosorej.

p. Obkorej? obsorej.

r. Odklej? s mladiga itd.

O p o m b a.

1. Vse te prašanja so tudi narečja, kakor njih odgovori.

2. Na prašanje: kakó? odgovarjajo tudi namestna deležja, pa tudi imena in perlogi v storivnim padežu brez predloga in s koncam *ama* ali *oma*, postavim: *skrivaj*, *skakama*, *nategama*, *stojé*, *gredé*; *tihama*, *védama*, *mahoma* itd.

Sedmo poglavje.

Vez.

§. 57.

Vez je besedica, ktera skup veže dve ali več drugih besed, dva ali več stavkov govorenja.

Vezi so devetere:

1. Vezavne in razproživne: ino, in, i; ter; tudi; kakor, tudi; kar-, toliko; kakor-, takó:

li - al; če več - tim več; ne samo - še veliko več, nekaj - nekaj; ko - to; ne - ne; če manj - tim manj; niti - niti.

2. Ločivne: pa, pak, temuč, ampak, ali, ne - temuč, ne ampak, ne li - ampak tudi, desi - ravno - vender.

3. Pogajivne ali vgovorivne: ako, ak, če; ako bi, če bi; ako ne, če ne; de li, ako li; če li; dokle, dokler; li.

4. Nasprotivne ali suprotivne: ali; ali - ali; pak; pa; li, samoč, vender.

5. Dovoljivne: desilih, ako lih, desiravno, sicer, scer.

6. Vzrok znanivne: ker, tjer, dokler; de, de bi, deb'; zatorej, torej, za to, tadaj.

7. Sklepavne: tedaj, tadaj, torej, zatorej, zato, zavolj tega, za tega voljo; potem ker.

8. Verstivne: verh tega, zravno tega ali zraven tega: potle, potlej, naposled, zadnič.

9. Permerjavne: ko, kòt, lih.

Osmo poglavje.

Medmet.

§. 58.

Medmeti so besedice, s katerimi damo na znanje kakšni občutik naše duše; so glasi naših občutkov, ktere med naš govori vmes méčemo.

Per nas navadni medmeti so:

1. Oglas veselja: ju! ju ju! juhej! hajsasa! hópsasa! hajsas! hojà! hujà!

2. Oglas žalosti: ah! oh! o! joj! o joj!
jojmene! jojmenasta! gorjé! gorjé meni.

3. Oglas začudenja: ò! ó! ov! tète! ni
mogoče!

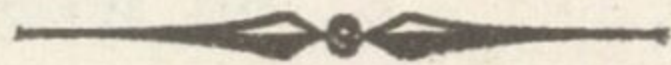
4. Oglas zapazenja ali obnaglenja: ohò! hà!
hahà!

5. Oglas podbudenja: àla! nò! nuj! nujte!
li na noge!

6. Oglas tihiga klicanja: st! bst!

7. Oglas glasniga klicanja: òj! ójte! čàj!
nà! najte!

8. Oglas gnusenja: pej! ba! bah!

Tretji odsek.

Vezanje.

§. 59.

Vezanje uči samotne besede vezati v skup deržeče govorjenje.

K temu nam je treba vediti, kakó se besede med seboj sklepajo in skladajo; potem pa tudi, kakó še besede slediti imajo v celih izrekih in stavkih govorjenja.

Pervo poglavje.

Sklad besedi mej seboj.

1. Sklad imen s imeni.

§. 60.

Dva imena, ali njih več stavimo *v en in ravno tisti padež*, kadar so s vezmi mej seboj sklenjena; in kadar eni reči več imen damo, postavim: *solnce sveti dobrim in hudobnim. Nisim najdel ne gospodarja, ne hlapca, ne dekle doma. Gorica stoji na reki Soči.*

§. 61.

Ime, ktero odgovarja na prašanje: čigav? premenjamo v *perlastivni perlog*, če stoji zgol samo, in ga skladamo v spolu, številu in padežu s drugim imenam; če pa ni zgol samo, ga stavimo v rodivni padež, kakor: *očetova hiša je lepa. Jakobova Micika je marliva. Hiša vašiga očeta ni takó lepa. Ančika našiga Jakoba je tudi marliva.*

O p o m b a.

Imenam možkim in srednjim v edinim pomenu perstavljamo *ov, a, o* ali *ev, eva, evo*, kakor: *Petrov, teletov, pastirjev, stričev*; ženskim perdevamo *in*, kakor: *Micin, nevestin*. V splošnim pomenu pa pristavljamo imenam brez razločka spôla *ski, ški* ali *ovski*, kakor *zidarski, laški, goriški, judovski*; imena živih stvari vsih treh spôlov dobivajo v splošnim pomenu *ji, a, e*: *gadji, olročji, mišji, telečji* itd.

§. 62.

Kadar *en del celiga* imenujemo, pride ime celiga v rodivni padež. Ravno tako pridejo v ta padež imena, ktera *lastnost, podobo, težo, velikost, vrednost, število* itd. kake reči pomenijo, postavim: *kos kruha; voz sená. Mladenič dobriga serca; zneg je bele barve.*

2. Sklad perloga s imenam.

§. 63.

Perlog stoji ali pred, ali za imenam, kakor je lepše, in ga v ravno tisti spol, število in pa-

dež devamo, v katerim je njegovo ime, postavim: *zdrava pamet sreča velika. Bog je gospodar premoženja našiga.*

§. 64.

Nekteri perlogi devajo ime svojiga predmeta v rodivni padež, kakor so: *boječ, deležin, dovoljin, kriv, maren, pomljiv, potrebin, pozabliv, sit, snažen, vesel, želin, itd. postavim: časti marin; kriv tatvine.*

§. 65.

Dajavni padež hočejo perlogi: *dopadljiv, enak, koristen, lastin, ljub, perličin, permerjen, podobin, pokorin, poslušen, prijetin, spodobin, zvest, postavim: dobri so Bogu dopadljivi.*

§. 66.

Toživniga s predlogam *na* hočejo: *gluh, hrom, imeniten, slab, slep, sloveč, vbožin, na pr. na éno okò slèp, na eno uhò gluh* itd.

3. Sklad zaimen.

§. 67.

Sklanjavna zaimena skladamo s imeni ravno tako, kakor perloge, v spolu, številu in padežu.

§. 68.

Višje in imenitneje ljude, ktere poštuemo, imenujemo z *vi* namest *ti*, z *oni* namest *on*, kakor:

oče! vi ste rekli, de me bote v šolo dali. Gospod učenik nas veliko lepiga učijo.

§. 69.

Namest *mene, meni, tebe, tebi*, itd. pravimo krajše *me, mi, te, ti, se, si, ga, mu, je, ji, je, jih, jima, jim*, kadar odkazan glagol v stavku stoji, kakor: *daj mi bukve; ne dam jih, kir so me drago stale.*

Stavimo pak: *mene, meni, tebe, tebi, sebe, sebi*, itd., kadar ni v stavku odkazaniga glagola; kadar potis na-nje devamo; in kadar imajo predlog pred seboj, postavim: *Komu boš bukve dal? — njemu. Meni nisi pokorin, ki sim tvoj učenik? Per njem je bil.*

§. 70.

Zaimé *sebe* ali *se* veljá za vsa lica in števila, ravno tako tudi perlastivno *svoj*, kadarkoli se govor nazaj povrača, postavim: *bojim se, bojiš se, boji se; bojiva se*, itd. *Poštuj svoje stariše. Varovajmo svojiga blaga.*

Kadar se pa govor ne povrača, ločimo lična zaimena, postavim: *poštuj moje stariše. Varovaj njegoviga blaga.*

4. V e z a n j e g l a g o l o v.

§. 71.

Odkazan glagol se sklada s svojim imenvavnim v spolu, licu in številu, kakor: *Otrok je v šolo hodil. Deklica se je rada učila.*

§. 72.

Terpivni zalog je per nas silno redek, in li s samim imenvavnim padežem navaden. Takó znamo reči: *konj je na pašo gnan*, ne pa: *konj je od mene na pašo gnan*, temuč: *konja na pašo ženem*.

§. 73.

Rodivni padež hočejo glagoli: *deržim se, dolžim, dotikam se, hvalim se, kesam se, lastim se, lotim se, nagledam se, najem se, naveličam se, navzamem se, nimam, ni, želim, iščem, potrebujem, várujem, pogrešim, čakam* itd., kateri nótrenjo hrepenitev pomenijo; in vsi djavni nikavni glagoli, ali kateri imajo *ne* pred seboj.

§. 74.

Dajavniga hočejo: *čudim se komu, hoče se mi, se mi noče, nasledvam komu, smejam se komu; smili se mi, žal mi je*.

§. 75.

Toživniga imajo lahko vsi djavni glagoli na prašanje: *kaj? koga?* kateri niso v §. 73. povedani.

§. 76.

Neokončaven persekan naklon stavimo vselej, kadar okončani glagol gibanje pomeni, kakor: *grem orat, pridem gledat*.

§. 77.

Glagol storivne podobe je neokončavniga pomena, tadaj stuzi za vse tri čase, postavim: *ravno pridem iz Gorice. Pred šest tedni pridem iz ptujih dežel k svojimu bratu, ga prijazno pozdravim, in on me ne spozna. Če k nam prideš, mi bo ljubo.*

§. 78.

Deležja skladamo, kakor perloge, s imenam v spolu, številu in padežu.

5. Sklad predlogov.

§. 79.

Ce kažemo del dneva, noči, letniga časa, stavimo na prašanje: kdaj? predlog *po*, kakor: *po dnevu, po zimi.*

Ako stoji pa per imenu perlog ali zaime, ne stavimo nobeniga predloga, kakor: *celi dan ni nič storil.*

6. Sklad narečij.

§. 80.

Narečja: *dosti, dovolj, kaj, kar, karkoli, kolikor, malo, nekoliko, manj, nekaj, nič, obilno, premalo*, in več takih, hočejo rodivni padež, postavim: *dosti sadja; malo vina.*

§. 81.

Več odrečivnih besed je v govorjenju, bolj odrekvajo, kakor: *to je nič, in to ni nič. Nobedin ne bo nikdir in nikoli mi te iz glave zbil.*

7. Sklad vezi.

§. 82.

Vez de opuščamo po glagolih: *rečem, naročim, zapovem, velim, vkažem, dam oblast, dam pravico.* itd. kakor: *reci mu k meni priti, namest: reci mu, de k mčni pride.*

D r u g o p o g l a v j e.

Vezanje celih izrekov in stavkov.

§. 83.

V govorjenju stavimo po navadi besede po ti verstí: medmet ali vez, kazavno zaimé, perlastivno, številno ime, narečje, perlog, ime, in na to glagol s vsimi svojimi okončanji, postavim: *glej! ta tvoja tri lepo pisana pisma pridejo sdaj vsa na enkrat meni v roke.*

§. 84.

Kadar govor začnemo s besedami: *ako, če,* in drugimi vezmi, takrat pride glagol rad precej za temi besedami, kakor: *če pridejo tvoja pisma?*

§. 85.

Prašavni govor ima vselej glagol na prvi stopnji, ali koj za prašavno besedo, kakor: *pridejo tvoja pisma? ali pridejo tvoja pisma?*

§. 86.

Velivni glagol je rad spred al zad, kakor je lepše, postavim: *úči se dobro. Čeden bodi.*

O p o m b a.

Naše besede niso takó na ta red pervezane, de bi se ne zamogle tudi drugači staviti, ampak lahko zavoljo samiga lepšiga glasa ta besedni red pretikamo, kakor tudi na pervo stopnjo stavimo besedo, na katero važnost, moč in potis polagamo.

§. 87.

Predolge izreke vjemamo, de je beseda pravniši, per zvezanih izrekih ne ponavljamo glagola; in glagol *sim* ali vezi *in*, ker opušamo, postavim: *naji obá so vzeli iz šole, mene prezgodaj, tebe, prepozno. Boljši pamet kakor žamet. Preboječ se ljudem pokazat, ostaja rajši domá zapert.*

Deležja vjemajo stavke dostikrat v en izrek, kakor: *molčeč pride, molčeč gre. Perliznenca se varuj ko, stekliga psa.*

Podobe glagolske vjemajo govor, ker, postavim, namest: *ima navado k tebi hoditi*, rečemo: *k tebi zahaja, k tebi hodi.*

P r e p ó n e.

§. 88.

Kadar je poln pomen govorjenja tako velik, de ima v sebi več stavkov, se imenuje strok; stavki sami imajo v sebi po več izrekov.

Za ločitev strokov, stavkov in izrekov v pismu imamo naslednja znamenja, ki jih *prepone* kličemo.

1. *Vejica* ali *rez* (,); s to prepono ločimo imena, perloge in glagole, kadar jih več zaporedoma pride; tudi jo stavimo mej cele izreke, kakor: *mir, pokoj, pazenje, in pokoršina so v šoli potrebne. Vsak vé, de tice po nebu letajo, ribe pa po vodi plavajo.*

2. *Nadpičje* (;) devamo mej dva stavka; katerih pomen se nasproti eden na drugiga opira in podpira, ali pa ki sta si nasproti kakor: *pridno delati je prav dobro; to nam nese naš živež.*

3. *Dvopičje* (:) stavimo, kadar za stavkam drug stavik pride, ki ga razlaga. Tudi ga stavimo pred besedami, ktere kdo drugi reče, postavim: *Cicero piše: sebi orješ, sebi seješ, sebi boš tudi žel.*

4. *Pika* (.) se stavi na konec govorjenja, kakor: *Laž je gerd greh. Hodim v šolo.*

5. *Prašaj* (?) stoji na koncu vprašanja, postavim: *kaj delaš?*

6. *Podpičje* (!) pomeni začudenje, ali zavpitje, ali ogovor, kakor: *o, kako dobro je v starosti, kar si se mlad naučil! Stoj! poslušaj me!*

7. *Medmestje* () sta dva krivca, ktera en proti drugimu gledata; s tim oklepamo besede, ktere med to govorjenje ravno ne gredo, kakor: *učenik ga zaprejo (prav mu je!) in ga postijo, ki je bil neposajen.*

Pomen nekterih pismenih besed.

- Dajaven, *dativus*, dritte Endung.
 Deležje, *participium*, Mittelwort.
 Djaven, *activus*, thätig.
 Dokončaven, *definitivus*, bestimmt.
 Dvopičje, *colon*, Doppelpunkt.
 Dvojstin, *dualis*, zweifache Zahl.
 Edinje, *singularis*, einfache Zahl.
 Glagol, *verbum*, Zeitwort.
 Imé, *nomen*, Hauptwort.
 Imenovaven, *nominativus*, erste Endung.
 Izobraziti, bilden.
 Kazaven, anzeigend.
 Lice, *persona*, Person.
 Ličen, *personalis*, persönlich.
 Medmestje, *parenthesis*, Parenthese.
 Množin, *pluralis*, vielfache Zahl.
 Nadpičje, *semicolon*, Strichpunkt.
 Naklon, *modus*, die Art.
 Namestno deležje, *gerundium*.
 Nanašam se, sich beziehen.
 Nanašaven, *relativus*, beziehend.
 Násebin, *absolutus*.
 Nedokončan, *indefinitivus*, unbestimmt.
 Nedoločiven, unbestimmt.
 Neličen, *impersonalis*, unpersönlich.
 Neodkazan, *indeterminatus*, nicht bestimmt.
 Neokončaven, *infinitivus*, unbestimmte Art.
 Neprehajaven, *intransitivus*, unübergehend.
 Neraven, *indirectus, obliquus*, ungerad.

- Nesklanjaven, *indeclinabilis*, unabänderlich.
 Nevpraven, *irregularis*, unregelmäßig.
 Nikavna beseda, Verneinungswort.
 Obraz, *forma*, Form.
 Odkazaven, *determinativus*, bestimmend.
 Odrečiven, *negativus*, verneinend.
 Odrekvati, verneinen.
 Odstava, odstavik, *paragraphus*, Absatz.
 Oseba, *persona*, Person.
 Padež, *casus*, Endung.
 Perlog, *adjectivum*, Beiwort.
 Permera, *proportio*, Verhältniß.
 Persekan, *supinum nostrum slavicum*.
 Perterdjujem, *affirmo*, ich bejahe.
 Pervoobrazno števila, Grundzahlen.
 Pika, *punctum*, Punkt.
 Podpičje, Ausrufungszeichen.
 Pogoj, *conditio*, Bedingung.
 Pogajiven, *conditionalis*, bedingend.
 Pogolt, *elisio, apostrophus*.
 Pomožni glagol, *verbum auxiliare*, Hülfszeitwort.
 Poséban, *abstrastus*.
 Potís, potisk, *emphasis*, Nachdruck.
 Povrativen, zurückführend.
 Prašaj, Fragezeichen.
 Pravilo, *regula*.
 Predlog, *praepositio*, Vorwort.
 Predmet, *objectum*, Gegenstand.
 Pregibati, *flectere*, beugen, biegen.
 Pregba, *flexio*, Biegung.
 Prehajaven, *transitivus*, übergehend.
 Prepóna, *interpunctio*, Unterscheidungszeichen.
 Raba, *usus*, Gebrauch.
 Rédovin, *ordinalis*.
 Rez, *comma*, Beistrich.
 Rodiven, *genitivus*, zweite Endung.
 Skazaven, *locativus*, fünfte Endung.
 Sklanjati, *declinare*, abändern.
 Sklanjaven, *declinabilis*, abänderlich.

- Sodnja stopnja, *comparativus*, die zweite Vergleichungsstufe.
 Stavik, *enunciatio*, ein Satz.
 Stavna, stopnja, *positivus*, die erste Vergleichungsstufe.
 Strok, *periodus*, eine Periode.
 Storiven, *instrumentalis*, sechste Endung.
 Terpiven, *passivus*, leidend.
 Topljen, *liquidus*, flüssig.
 Toživen, *accusativus*, vierte Endung.
 Vdar, *accentus*.
 Veliven, *imperativus*, gebietende Art.
 Vez, *conjunctio*, Bindewort.
 Vezanje, *syntaxis*, Wortfügung.
 Vprava, *regula*.
 Vprega, *conjugatio*, Abwandlung.
 Zaima, *pronomina*, Fürwort.
 Zalog djavni, terpivni, *vox activa, passiva*, die thätige,
 leidende Form.
 Zlog, *syllaba*.
 Zrašen, *concretus*.
-

O b s e ž i k.

Vvod.

P e r v i o d s e k.

Pervo poglavje.

Čerke.

Njih število in pomen **Str.**
3

Drugo poglavje.

Zlog 5

D r u g i o d s e k.

Besede 6

Pervo poglavje.

Ime —

Spol 7

Število in padež 8

Sklanjanje —

» I. 9

» II. 11

» III. 12

» IV. 15

Drugo poglavje.

Perlog 14

Stopnje merjenja 16

Številna imena in perlogi 19

Tretje poglavje.

Zaime 21

Četerto poglavje.

Glagol 26

Naklon 27

Čas —

	Str.
Lice, število	28
Vprega	—
Deležje	—
Pomožni glagol	29
Pôdoba	—
Vprega pomožniga glagola	30
Vprega glagolska	32
Obrazenje časov in naklonov	35
Nevpravni glagoli, I. s koncam a m	36
» » II. s koncam e m	—
» » III. s koncam i m	41

Peto poglavje.

Predlog	42
-------------------	----

Šesto poglavje.

Narečje	44
-------------------	----

Sedmo poglavje.

Vez	47
---------------	----

Osmo poglavje.

Medmet	48
------------------	----

Tretji odsek.

Vežanje	50
-------------------	----

Pervo poglavje:

Sklad besed mej seboj.

1. Sklad imen s imeni	50
2. Sklad perloga s imenam	51
3. Sklad zaimen	52
4. Vežanje glagolov	55
5. Sklad predlogov	55
6. Sklad narečij	—
7. Sklad vezi	56

Drugo poglavje.

Vežanje celih izrekov stavkov	56
Prepóne	57
Pomen nekterih pismenih besed	59

